Seat No. : ______________

DB-114

December-2018

M.Ed., Sem.-I

A-002 : Education
(Psychology of Learning & Development)

Time : 2:30 Hours] **[Max. Marks : 70**

સૂચના : (1) પ્રશ્નો કાળજીપૂર્વક વાંચો અને મુદ્દાસર ઉત્તર લખો.
(2) અપ્રસ્તુત લખાણ માટે ગુણ કાપવામાં આવશે.

1. (A) નીચે આપેલ પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો : **14**

(a) કઈ વિચારધારાને મનોવિજ્ઞાનની પ્રથમ વિચારધારા માનવામાં આવે છે ? આ વિચારધારા વિસ્તૃત રીતે સમજાવો.

(b) વૃદ્ધિ અને વિકાસની સંકલ્પનાઓ સ્પષ્ટ કરો અને વિકાસના નિમ્નગામી, કેન્દ્રથી પરિઘ તરફનો અને અસમાન વિકાસ દરનો સિદ્ધાંત સમજાવો.

અથવા

(a) મનોવિજ્ઞાનની સમષ્ટિવાદી વિચારધારાનો અર્થ જણાવીને તેના પ્રણેતાઓના નામ જણાવો તથા આ વિચારધારાનો વિકાસ કરવા માટે કરવામાં આવેલા પ્રયોગો સમજાવો.

(b) અધ્યયનનો જ્ઞાનાત્મક વિકાસ સિદ્ધાંત આપનાર મનોવૈજ્ઞાનિકનું નામ જણાવો. શરૂઆતમાં તેમનો સિદ્ધાંત શા માટે અસ્વીકૃત થયો હતો ? તેમના મતે સંવેદનાત્મક ક્રિયાલક્ષી અવસ્થાના વિવિધ સમયગાળા દરમિયાન બાળકનાં જ્ઞાનાત્મક વિકાસની થતી પ્રક્રિયા સમજાવો.

(B) નીચેનામાંથી ગમે તે **ચાર** પ્રશ્નોના ઉત્તરો લખો : **04**

(a) તરૂણાવસ્થાની ગમે તે બે સમસ્યાઓ જણાવો.

(b) શા માટે વિકાસનું પ્રત્યક્ષ માપન નથી કરી શકાતું ?

(c) વિલિયમ જેમ્સ અને જ્હોન વોટ્સન મનોવિજ્ઞાનની કઈ વિચારધારા સાથે જોડાયેલા છે ?

(d) માનવ વિકાસ પર અસર કરતાં ગમે તે બે પરિબળો જણાવો.

(e) જ્ઞાનાત્મક વિકાસ સિદ્ધાંતમાં જ્ઞાનમાં નાનામાં નાના એકમને શું કહે છે ?

(f) માનવ વિકાસની કઈ અવસ્થામાં મગજનો 90 ટકા જેટલો વિકાસ થાય છે ?

2. (A) નીચે આપેલ પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો : **14**

(a) અધ્યયનનો અર્થ જણાવીને સંકેત અધ્યયન, શાબ્દિક સાહચર્ય અધ્યયન, ભિન્નતા બોધ અધ્યયન ઉદાહરણ સહિત સમજાવો.

(b) હલની દૃષ્ટિએ $_SE_R = {_S}H_R \times D \times K \times V - I_R - {_S}I_R - {_S}O_R - {_S}L_R$ સમજાવો.

અથવા

(a) અધ્યયન પ્રવેગ, અધ્યયન વક્ર અને અધ્યયન વક્રમાં પઠારનો અર્થ જણાવીને અધ્યયન વક્રમાં પઠાર ઉદ્‌ભવવાનાં કારણ જણાવો.

(b) ઉદ્દીપક અને પ્રતિચાર વચ્ચેના જોડાણનાં સંદર્ભમાં શાસ્ત્રીય અભિસંધાન અને કારક અભિસંધાન વચ્ચે મૂળભૂત તફાવત શું છે ? કારક અભિસંધાનનાં સિદ્ધાંત મુજબ સુદૃઢીકરણની સ્થિર સમયાવધિ યોજના, સ્થિર ગુણોત્તર યોજના અને અસ્થિર ગુણોત્તર યોજના ઉદાહરણ સહિત સમજાવો.

(B) નીચેનામાંથી ગમે તે ત્રણ પ્રશ્નોના ઉત્તરો લખો : **3**

(a) શાસ્ત્રીય અને કારકમાંથી કયા અભિસંધાનમાં પ્રાણી આંતરિક પ્રતિચાર આપે છે ?

(b) શાસ્ત્રીય અભિસંધાનવાળા પ્રયોગમાં પહેલા પ્રયત્ને તટસ્થ ઉદ્દીપક તરીકે શું હોય છે ?

(c) થોર્નડાઈકે જણાવેલ અધ્યયનનાં ગમે તે બે નિયમા જણાવો.

(d) અધ્યયન પર અસર કરતાં ગમે તે બે પરિબળો જણાવો.

(e) જ્યારે અધ્યયન વક્ર x અક્ષને સમાંતર હોય ત્યારે અધ્યયન પ્રવેગ કેવો હોય છે ?

3. (A) નીચે આપેલ પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો : **14**

(a) ફ્રોઇડના વ્યક્તિત્વ સિદ્ધાંતના સંદર્ભમાં સમજાવો : તતત્ત્વ, અધિઅહમ્, ઓડિપસ ગ્રંથિ અને અચેતન મન

(b) અનુકૂલન અને અપાનુકૂલનનો અર્થ સમજાવીને સુઅનુકૂલિત અને અપાનુકૂલિત વ્યક્તિઓના ચાર-ચાર લક્ષણો જણાવો.

અથવા

(a) 'વ્યક્તિત્વ એટલે વ્યક્તિના મનોશારીરિક તંત્રનું એવું ગત્યાત્મક સંગઠન કે જેના દ્વારા વ્યક્તિ પોતે પોતાના વાતાવરણમાં પોતાની રીતે આગવું સમાયોજન સાધે છે.' વ્યક્તિત્વની આ વ્યાખ્યા કોણે આપી હતી ? તેમના મતે વ્યક્તિગુણ (trait) નો અર્થ સ્પષ્ટ કરીને વ્યક્તિગુણના લક્ષણો સમજાવો.

(b) એરિક્સના વ્યક્તિત્વ સિદ્ધાંતના સંદર્ભમાં પહેલ વિરુદ્ધ અપરાધ (Initiative vs. Guilt), ઉદ્યમ વિરુદ્ધ લઘુતાગ્રંથિ (Industry vs Inferiority) અને ઓળખ વિરુદ્ધ મૂંઝવણ (Identity vs. Confusion) ની અવસ્થાઓ સમજાવો.

(B) નીચેનામાંથી ગમે તે **ચાર** પ્રશ્નોના ઉત્તરો લખો : **04**

(a) ફ્રોઇડના મતે વ્યક્તિત્વ વિકાસની પ્રથમ બે અવસ્થાઓના નામ જણાવો.

(b) કોનું મનોવિજ્ઞાન અહમ્‌ના મનોવિજ્ઞાન તરીકે ઓળખાય છે ?

(c) એરિક્સનનાં મતે વ્યક્તિત્વ પર અસર કરનારાં ગમે તે બે પરિબળો જણાવો.

(d) 16 વ્યક્તિત્વ ઘટક પ્રશ્નાવલિનો વિકાસ કોણે કર્યો હતો ?

(e) વિદ્યાર્થીઓમાં અપાનુકૂલનનાં ગમે તે બે કારણો જણાવો.

(f) છોકરી તેની માતા પ્રત્યે અણગમો દર્શાવે તેને ફ્રોઇડને મતે શું કહે છે ?

4. (A) નીચે આપેલ પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો : **14**

(a) અધ્યાપન પ્રતિમાન શું છે ? તેનાં મુખ્ય તત્ત્વો સમજાવો તથા પરંપરાગત અધ્યાપન પદ્ધતિ અને તેની વચ્ચેના તફાવતના ગમે તે બે મુદ્દાઓ જણાવો.

(b) માનસિક સ્વાસ્થ્યનો અર્થ સમજાવીને માનસિક સ્વસ્થતા ધરાવતી વ્યક્તિના ગમે તે સાત લક્ષણો જણાવો.

અથવા

(a) અગ્રિમ સંગઠકની ગમે તે ચાર વિશિષ્ટતાઓ જણાવીને અગ્રિમ સંગઠક અધ્યાપન પ્રતિમાનની સંરચના (syntax) વિસ્તૃત રીતે સમજાવો.

(b) બહુવિધ બુદ્ધિ (multiple intelligence) સિદ્ધાંત કોણે આપ્યો હતો ? તેમના મતે બુદ્ધિના પ્રકાર સમજાવો.

(B) નીચેનામાંથી ગમે તે ત્રણ પ્રશ્નોના ઉત્તરો લખો : **3**

(a) ધ્યાન પર અસર કરનારાં ગમે તે બે આંતરિક પરિબળો જણાવો.

(b) માનસિક આરોગ્યના ગમે તે બે હેતુઓ જણાવો.

(c) ગિલફર્ડને મતે બુદ્ધિના મુખ્ય પરિમાણો કયા છે ?

(d) બુદ્ધિના સામાન્ય અને વિશિષ્ટ એમ બે ઘટક જણાવનાર મનોવૈજ્ઞાનિકનું નામ જણાવો.

(e) સ્વનિયંત્રણ અધ્યાપન પ્રતિમાનનાં પ્રણેતા કોણ છે ?

Seat No. : _______________

DB-114

December-2018

M.Ed., Sem.-I

A-002 : Education
(Psychology of Learning & Development)

Time : 2:30 Hours] **[Max. Marks : 70**

Instructions : (1) Read the questions carefully and answer to the point.
(2) Marks will be deducted for irrelevant answer.

1. (A) Answer the following questions : **14**

(a) Which school is believed to be the first school of psychology ? Explain this school in detail.

(b) Clarify the concept of growth and development and explain the principles of Cephalocaudal, Proximodistal, Unequal Development Rate of development.

OR

(a) By clarifying gestalt school of psychology, name pioneers of this school and explain the experiments conducted to develop this school.

(b) Name the psychologist who gave cognitive development theory. Why his theory was not accepted initially ? Explain, according to him, process of cognitive development theory that takes place during different time periods of Sensory-Motor stage.

(B) Answer any **four** of the following questions : **4**

(a) State any two problems of adolescent period.

(b) Why development cannot be measured directly ?

(c) With which school William James and John Watson are associated ?

(d) State any two factors affecting human development.

(e) What is the smallest unit of knowledge known as in cognitive development theory ?

(f) At which stage of human development is 90 percent of the mind developed ?

2. (A) Answer the following questions : **14**

(a) By giving the meaning of learning, explain signal learning, verbal association learning and discrimination learning.

(b) Explain ${}_{S}E_{R} = {}_{S}H_{R} \times D \times K \times V - I_{R} - {}_{S}I_{R} - {}_{S}O_{R} - {}_{S}L_{R}$ according to Hull.

OR

(a) By clarifying the meaning of learning acceleration, learning curve and plateau of learning curve, state the reasons of emerging plateau in learning curve.

(b) What is the basic difference between classical and operant conditioning in terms of connection between stimulus and response ? Explain fixed interval, fixed ratio and variable ratio schedules of reinforcement.

(B) Answer any **three** of the following questions : **3**

(a) In which type of conditioning out of classical and operant an individual gives internal response ?

(b) What has been there as a neutral stimulus at first attempt in an experiment of classical conditioning ?

(c) State any two laws of learning given by Thorndike.

(d) State any two factors affecting learning.

(e) What type of learning acceleration is there when learning curve is parallel to *x* axis ?

3. (A) Answer the following questions : **14**

(a) Explain in the context of Freud's theory of personality: Id, Super Ego, Oedipus complex and unconscious mind.

(b) By clarifying the meaning of adjustment and maladjustment, state four characteristics of each.

OR

(a) 'Personality is a dynamic organization, within the individual, of those psychophysical systems that determine his unique adjustment to his environment.' Who gave this definition of personality ? Clarify the meaning of trait and explain the characteristics of trait according to him.

(b) Explain the stages of Initiative vs. Guilt, Industry vs. Inferiority and Identity vs. Confusion according to personality theory of Erickson.

(B) Answer any **four** of the following questions : **04**

(a) State first two stages of personality development according to Freud.

(b) Whose psychology is known as psychology of Ego ?

(c) State any two factors affecting personality according to Erickson.

(d) Who developed 16 Personality Factors Questionnaire ?

(e) State two reasons of maladjustment of students.

(f) What is a girl's dislike towards her mother called, according to Freud ?

4. (A) Answer the following questions : **14**

(a) What is teaching model ? Explain its main elements and state two points of difference between teaching models and traditional methods of teaching.

(b) By explaining the meaning of mental health, state any seven characteristics of mentally healthy person.

OR

(a) State any four special features of advance organizer and explain the syntax of advance organizer model in detail.

(b) Who gave the multiple intelligence theory ? Explain types of intelligence according to him.

(B) Answer any **three** of the following questions : **3**

(a) State any two internal factors affecting attention.

(b) State any two objectives of mental hygiene.

(c) Which are the dimensions of intelligence, according to Guilford ?

(d) Name the psychologist who informed that there are two factors of intelligence like general and specific.

(e) Who is the pioneer of self-control teaching model ?